

**Osmanlı'dan Cumhuriyet'e
Sancılı Yıllar**

*Yahya Sezai Uzay'ın Anıları
(1879 - 1970)*

**Derleyen :
Lale Uzay Akalın**

Tarihçi
Kitapevi

Tarihçi Kitabevi Yayınları: 30
Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakođlu

Editör : Necip Azakođlu
Sayfa tasarımı : Nevin Azakođlu
Kapak tasarımı: Tarkan Tođo

Birinci baskı: Kasım 2012
Boyutlar: 13.5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 239

Baskı ve Cilt:
Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Őti.
DavutpaŐa Cad. 123 Kat 1
Topkapı / ZEYTİNBURNU - İSTANBUL
+90 (212) 482 99 10
Sertifika no: 16053

ISBN: 978-605-4534-25-8

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir Şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitavebi.com
Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL
Tel: 0 216 418 68 86
GSM: 0 530 370 74 11
E- posta: info@tarihcikitavebi.com

İÇİNDEKİLER

BİRKAÇ SÖZ	9
I. ÇOCUKLUK VE GENÇLİK	15
. Hırsova'dan İbrail'e.....	18
. İbrail'den İstanbul'a.....	21
. Bandırma'da-1306 (1890).....	23
. Bandırma'da İlk Mektep ve Rüştüye Mektebi.....	25
. Bursa İdadi Mektebi'ne Girişim-1311 (1895).....	31
. 13 Rakamı.....	40
. Bursa İdadisi'nde.....	41
. Bir Hatıra.....	53
. İşte O Hatıra.....	61
. Mülkiye Mektebi'ne Girişim.....	65
. Memuriyet Hayatım.....	69
II. KAYMAKAMLIK YILLARI	83
. Sındırgı Kaymakamlığı.....	83
. Sındırgı'ya Telgraf Hattı.....	97
. Yine Servet Bey Karşında.....	100
. Gölcek Köyü'nde Bir İhtiyardan Aldığım Ders....	109
. 10 Temmuz 1324 (23 Temmuz 1908) Tarihinde Meşrutiyet İlan Edilmişti.....	113
. 31 Mart Hadisesi.....	117

. Aksaray Kazası Kaymakamlığı.....	122
. Hayrabolu Kaymakamlığı.....	141
. Şoseler.....	145
. Malkara Kaymakamlığı, Birinci Dünya Harbine Girişimiz.....	156
. Adapazarı Kaymakamlığı.....	162
III. MUTASARRIFLIK GÖREVİ.....	169
. Gümüşhane Mutasarrıflığı.....	169
IV. YENİDEN BANDIRMA.....	177
. İstiklal ve Hürriyet Mücadelesi.....	177
. Bandırma Yanıyor.....	194
. 16 Eylül 1338 (1922) Cumartesi Gece Sabaha Yakın.....	200
. Ölümünden Kurtuluşlarım.....	204
. Bandırma'nın İşgali - Bandırma'nın Kurtuluşu.....	206
. Bandırma'da Ticaretle Meşgul Oldum.....	208
V. MEMURİYETE DÖNÜŞ.....	211
. Mülkiye Müfettişliği.....	211
. Trabzon Valiliği.....	216
. Eskişehir Valiliği.....	220
. Sonrası.....	222
FOTOĞRAFLAR.....	223

Yahya Sezai Uzay, Türk bürokrat ve siyasetçi. Sındırgı, Aksaray, Hayrabolu, Malkara, Adapazarı kazaları Kaymakamlıkları'nda ve Gümüşhane Mutasarrıflığı'nda bulundu.

Kurtuluş Savaşı sırasında Bandırma'da kurulan Redd-i İlhak, Redd-i İşgal ve daha sonra da Bandırma Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri Başkanlığı yaptı. Balıkesir'de Miralay Kazım (Özalp, Paşa) Bey'in teşebbüsü ile toplanan Müdafaa-i Hukuk Kongresi'ne delege olarak katıldı. Bandırma Ticaret Odası'nın uzun yıllar Başkanlığı'nı yaptı. 1923 İzmir İktisat Kongresi'ne Balıkesir delegeşi olarak katıldı.

Umumi Müfettişlik Baş Müşavirliği ve Giresun, Yozgat, Trabzon ve Eskişehir vilayetleri valilikleri yaptı. Daha sonra VI. ve VII. dönem Balıkesir milletvekili olarak TBMM'de bulundu.

Yahya Sezai Uzay'a soyadı Atatürk tarafından verilmiştir.

Trabzon Valiliğim (04.06.1937 - 26.6.1938)

10.6.1937 tarihinde merhum Atatürk Trabzon'a geldi. Şimdiki Atatürk Köşkü'ne misafir ettik. Tahsin Bey de orada oturuyordu. Atatürk Trabzon'da bir gün, bir gece kaldı. 11.6.1937 sabahleyin kendisini getiren kruvazörle avdet etti. Beraberinde manevi evladı Ülkü, Ülkü'nün anesi de vardı.

Evvela denizde Trabzon yakınında birçok motor ve sandallarla karşılandı. Motor ve sandallar kruvazörün iki tarafına sıralanarak Atatürk ortaya alınmıştı. Ben ve Vilayet erkanı, Belediye Reisi, Alay Kumandanı kruvazöre çıkmıştık. İskelede ve bütün Trabzon şehrinde, misafir edildiği Atatürk köşküne kadar on binlerce halk, asker çok intizamlı bir şekilde ve büyük tezahürat yaparak ve köşke varıncaya kadar yoluna çiçekler serpererek karşılamıştı. Bundan ve bu intizamdan çok memnun kaldığımızı Ankara'ya başvekil İsmet İnönü'ye telgrafla yazmıştı. Atatürk'ü karşılamaya, umumi müfettişliğe dahil beş Vilayet Valisi ve Kaza kaymakamları ve Belediye Başkanları ve binlerce halk gelmişti. Geldiği gece köşkte ve bahçesinde beş yüz kişilik ziyafet verilmişti. Erzurum'dan, Artvin'den milli oyun festivali için halaycılar gelmişti. Birçok eğlencelerle gece yarısı geçinceye kadar vakit geçirilmişti. Ziyaretçiler ve misafirler gittikten sonra sofrasında Dahiliye Vekili merhum Şükrü Kaya, merhum Tahsin Uzer, merhum Ordu Müfettişi Orgeneral Kazım Orbay ve hanımı, Mebus merhum İsmail Müştak Beyler ve ben kalmıştık.

Sabaha kadar o söylemiş, biz dinlemiştik. Bir ara bü-

tün emlak ve çiftliklerini millete bağışladıklarını bildiren meşhur telgrafını yazdırmaya başladı. O söylüyor, İsmail Müştak yazıyordu. Düşünüyor, “flan yer de var”, onu da yazdırıyor. “Daha hangisi kaldı?” diye soruyor. Kimse cevap vermiyordu. “Oturduğumuz bu köşkü çok severim. Onu bana Trabzon vilayeti verdi. Yine ona iade edeceğim. Ankara’da yapılmakta olan köşkü vermiyorum. O Ülkü’nündür” demişti. Ben çok müteessir olmuşum. Vasiyetnamesini yazdırıyor gibi gelmişti bana.

Masada beraber oturmakta olduğumuz Tahsin Uzer’e rica etmiş, “Yazmasın bu telgrafi, kalsın bunlar kendisinde, ne olur söyleyiverin” demiştim. Söylemedi. Şükrü Kaya merhuma rica ettim. O da söylemedi. Çok sıkılmıştım. Kalktım, odadan çıkmak üzere yürüdüm. Arkamdan seslendi, “Vali, nereye gidiyorsun?” dedi. Döndüm, ayakta, yazmakta olan İsmail Müştak’ın yanına gidip durdum. Ne olursa olsun söylemeye karar verdim.

“Atatürk’üm, ne olur yazdırmayın bu telgrafi. Siz milleti yok olmaktan kurtardınız. Türk vatanını, Türk tarihini ihya ettiniz. Milletın size hediye ettiği kaç parça şeydir? Bunlar sizde milletin naçiz yadigarı olarak kalsın” dedim. Yazdırmayı bıraktı. “Vali, çok sıkılıyorum.” İki elini omuzlarına koyarak, “Omuzlarımlın üstünde Uludağ var sanıyorum. Ben mektepten çıktığım zaman kılıcımdan başka bir şeyim yoktu. Şimdi millet bana çok veriyor, kafi bana” dedi, yazdırmaya devam etti. Bitince temyiz edildi. İmza etti. Telgrafi bana verdi. “Telgrafhaneye götür, makbuzunu al bana getir” dedi. Köşke telgraf hattı çektiymiştik. Telgrafi götürüp makbuzunu alıp getirdim, kendisine verdim. Makbuzu aldı ayağa kalktı. “Oh, oh, ne kadar hafifledim ve ferahladım” dedi. Allah gani gani rahmet eylesin. Zannederim, Atatürk’ün yazdığı telgrafa cevaben İsmet

İnönü de “Atatürk’üm, bu emlaklarınızı Hükümet’e vermeyiniz, sizde kalsın” diye cevap yazmıştı da Atatürk İsmet İnönü’ye yazdığı telgrafında “Bunların ne ehemmiyeti var. Benim milletime verecek asıl bir şeyim daha var ki, o da canımdır” diye yazdığını işitmişim.

O tarihe kadar Trabzon Valiliğine asaleten tayin emri gelmemişti. Tesadüfen o gece bu telgrafi bana getirdiler. Okuduktan sonra teşekkür için Dahiliye Vekili Şükrü Kaya’nın yanına gitmişim. Karşıdan merhum Atatürk seslendi “Ne o, Vali Vekili’yle ne görüşüyorsun?” demişti. Şükrü Kaya da bana, “götür göster ve elini öp,” demişti. Ata’nın yanına gittim. “Valiliğimi tasdik buyurmuşsunuz, telgraf geldi” dedim ve öpmek için elimi eline uzattım. “Sen buranın valisi değil misin, neden telgraf geliyor?” dedi. “Efendim, burada Vali Vekili idim. Asaletimi tasdik buyurmuşsunuz, bana şimdi tebliğ ediyorlar,” dedim. Elini vermedi. “Benim haberim yok” dedi. Elim uzatılmış bekliyorum, ne diyeyim diye düşünüyorum. “Siz tasdik buyurmasanız telgraf yazılır mı Atatürk’üm? Ben şimdi bu emrinizle Trabzon’un 135. Valisi oluyorum. Birinci vali Sinop Kadısı Hazzar Bey, yedinci Vali de Yavuz Selim imiş,” dedim. Hoşuna gitti. “Ya, demek siz yüz otuz beşinci valisiniz, öyle mi?” dedi. Elini uzattı, hızla öptüm. Bırakmadı, yine öptüm, bırakmadı, bir daha öptüm, elimden aşağı çekti, yanına oturttu.

Şükrü Kaya ile Tahsin Uzer’e hitaben, “Bu valiyi hanginiz seçtiniz?” dedi. Onlar da “İkimiz de seçtik ettik” dediler. “İyi vali seçmişsiniz, sizi de ben seçtim. Ben iyi adam seçerim. Siz de iyi vali seçmişsiniz” diye iltifat etti. Tahsin Uzer’e “Sizin soyadınız nedir?” diye sordu. Tahsin Bey de “Ben Özer demiştim, siz Uzer koydunuz,” dedi. “Ya sen valiye Uzer diye hitap ediyorsun” dedi. Tahsin Bey, “Onun

MEMURİYETE DÖNÜŞ

soyadı da Uzer” demişti. “Sana bu soyadını kim verdi?” diye sordu bana. “Kendim verdim” dedim. “Bir yerde iki soyadı iyi olmaz ama Tahsin’in soyadını ben verdim, değiştirmem. Sizinkini değiştireceğim” dedi. “Emredersiniz, müteşekkiri olurum, Atam” dedim. Biraz durdu, “Trabzon Valisi Uzey” dedi. “Lütfedin de hayatımda cihandeger yadigarınız olsun” diye kalemimi uzattım. Yanında oturan merhum Orgeneral Kazım Orbay da bir kağıt uzattı. Soyadımı o kağıda yazdı, tarih ve imza attı bana verdi. Kalkıp hürmetle elini öptüm ve teşekkür ettim. Bu büyük yadigarı çerçevesi içinde evimizi süslemektedir.

Trabzon vali vekaletinde beş buçuk ay, asaleten valilikte bir sene 17 gün kaldıktan sonra 26.6.1938 tarihinde Eskişehir valiliğine nakledildim. 5.7.1938’de Eskişehir’de işe başladım. Trabzon’dan çok memnundum. Vilayet yollarında küçük küçük çok dereler vardır. Bu sulardan şoseler geçerken birer küçük köprü yapılmış fakat köprülerin hepsi ahşap yapılmış olduğundan, seneler geçtikçe köprüler çürüyüp yıkılmaya başlamıştı. Bu köprülerin hepsini kâgir ve üzerlerini de beton yaptırmaya karar verdim. Birçoğunu tamamlamıştım.

Trabzon’un güney tarafında yüksek bir tepe vardır. Oraya çıkılınca Trabzon ve deniz çok mükemmel görünür. Fakat epey çirliçiplak, ağaçsız. Adı da Boztepe. O tepeye masrafsız üç bin küsur çam, çınar, akasya ağacı diktirmiştim. Şimdi o tepe iyi bir ormandır. Fidanları bahçe sahiplerinden almış, mahpusları çalıştırarak diktirmiştim. Bu suretle hiç masraf olmamıştı. Boztepe şimdi ormanlık, yeşil bir tepe olmuştur. Trabzon’da Vilayet Ziraat Bahçesini de genişletmiş, meyveli, meyvesiz çok fidan diktirmiştim. Halkla çok sevişmiştik. Hâla birbirimizi unutmuyoruz.

FOTOĞRAFLAR

İzmir Valisi
Uzay - 11/VI/1937
B. Atatürk

Yahya Sezaî Bey'e Atatürk'ün "Uzay" soyadını verdiği zaman imzaladığı belge 1937